Аудитын үйл ажиллагааны хөгжил

Монголын Үндэсний Их сургууль
Нягтлан Бодох Бүртгэлийн хөтөлбөр
Удирдагч: Ж.Пүрэвцэрэн
Илтгэгч: Б.Ариунзаяа, Н.Батжаргал

Оршил

Аж ахуйн нэгж, байгууллагын удаан хугацаанд оршин тогтнох, ашигт ажиллагааны ¿ндэс суурь нь НББ-ийг хº тлº х явдал юм.Нягтлан бодогч байгууллагын тухайн тайлант хугацааны ¿з¿¿лэлт¿¿дийг ашиглан бэлтгэсэн тайлангууд ¿нэн зº в болохыг нотолж мэдээлэл хэрэглэгчидэд тайлганах нь аудитын байгууллагын чухал ¿йл ажиллагааны нэг юм.

Судалгааны зорилго:

1. *Аудитын хууль эрх з¿йн орчин*
2. *Аудитын ¿йл ажиллагааны чиглэл*
3. *Аудитын байгууллагууд*

Аудитын тухай ойлголт

<u>Аудит гэж юу вэ?</u> Америкийн НББ-ийн Ассоциациас Аудитын ¿ндсэн ¿зэл баримтлалд тулгуурлан гаргасан аудитын тухай тодорхойлолтондоо:

“Аудит гэдэг нь сонсох мэдрэх гэсэн утгатай латин ¿г юм. Мэдээлэл гаргагчдын тайланг сонсох авч хэлэлцэх гэсэн утгаар” энэ ¿гийг хэрэглэх болжээ.

- *Аудит хэдийгээр XYIII зуунд Английн ¿йлдвэрлэл хº гжил, зах зээлийн харилцаатай холбоотойгоор ¿¿ссэн гэж ¿здэг боловч аудитын анхны хэлбэр болох татвар хураалтанд тавих хяналт эртний Вавилонд /МЭª / байсан гэж ¿здэг. Аудитын эрх з¿йн харилцааг зохицуулахад аудитын хууль чухал ¿¿рэгтэй байсан учраас анх 1862 онд Англид, Францад 1867 онд, Америкт 1937 онд батлан гаргаж байжээ. 1844 онд компаны тухай хуульд компани санх¿¿гийн тайлангаа нарийн мэргэжлийн нягтлан бодогчоор хянуулсан тайланг танилцуулж байхыг хуульчлан заасан энэ ¿еэс хº ндлº нгийн хяналт буюу гадаад аудитын ¿ндэс нь тавигдсан.*

- ***Аудитор гэдэг*** *нь МНБ-н эрх олгох хоёр ба гуравдах шатны шалгалтанд тэнцсэн аудитын ¿йл ажиллагаа явуулах тухай зºвшººрºл буюу аудиторын батламж авсан х¿нийг хэлнэ. ª ººрººр хэлбэл аудиторын ¿йл ажиллагаа явуулах эрхтэй мºн аудитын ажлын туршлагатай МНБ-ийг хэлнэ. АОУС 220-тодорхойлохдоо “аудитын ажлын эцсийн хариуцлагыг х¿лээх этгээдийг аудитор гэнэ”. Аудитын компанийн захирал нь хугацаагүй эрхт МНБ байна.*

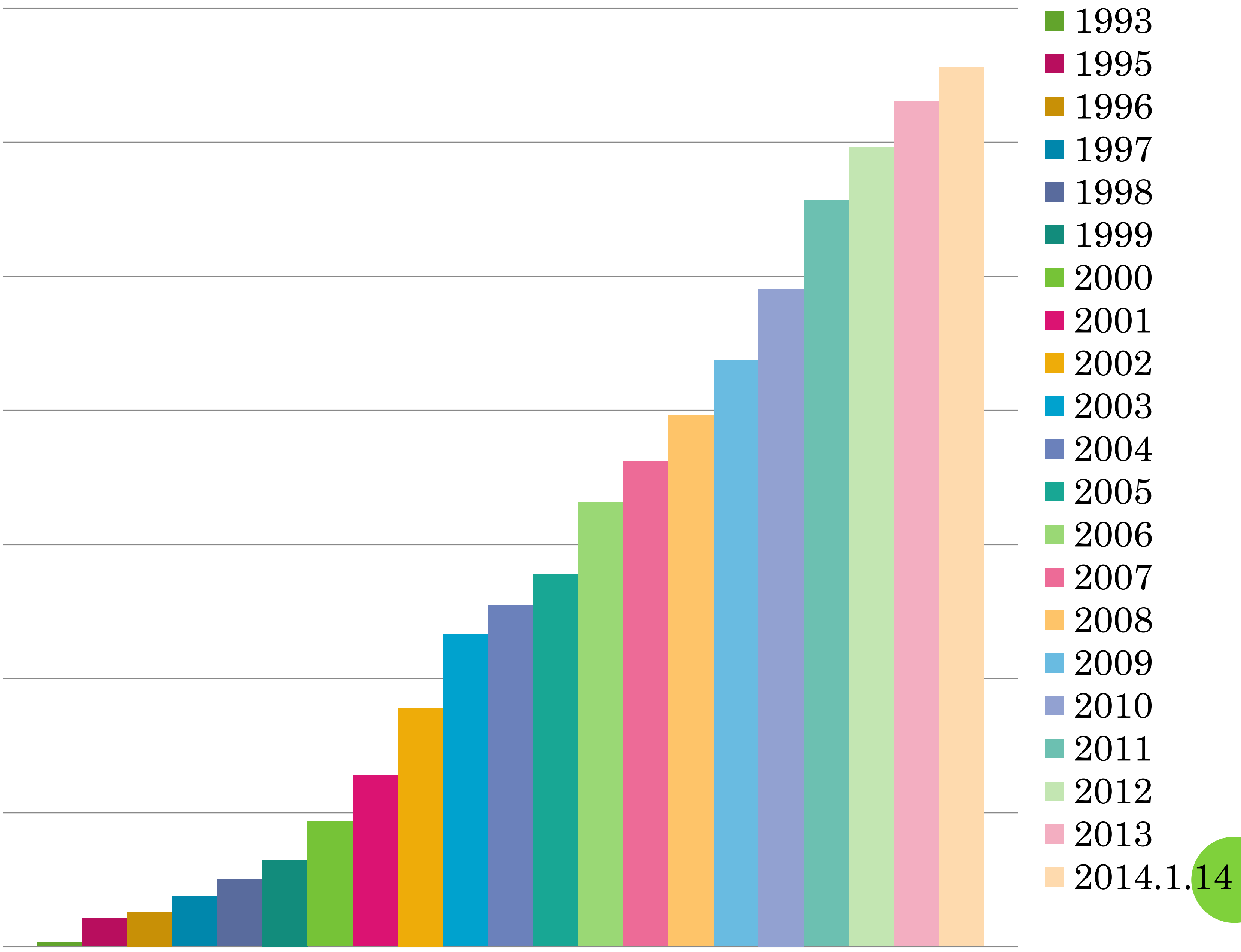
1993
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014.1.14

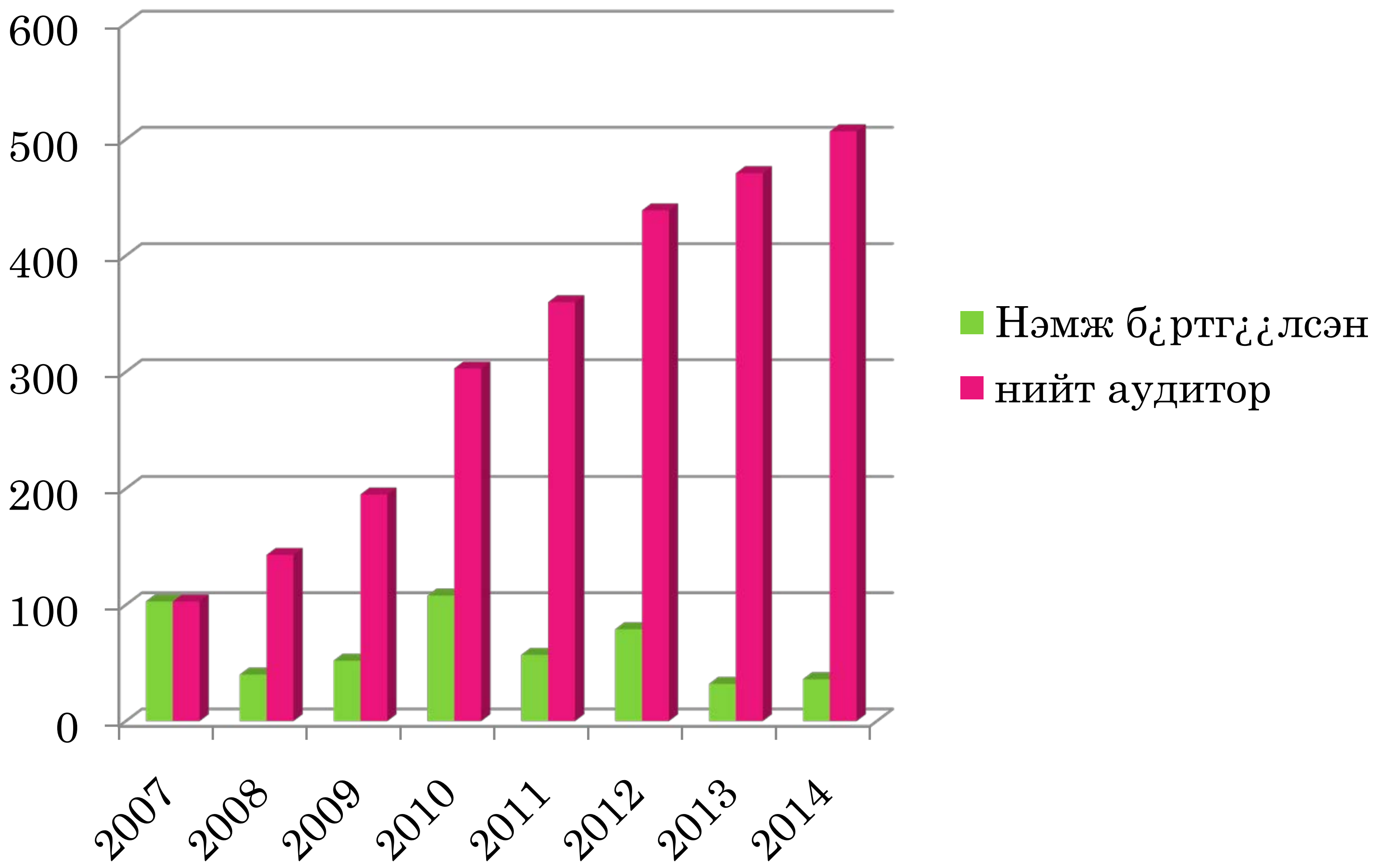
600
500
400
300
200
100
0
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
Нэмж б¿ртг¿¿лсэн
нийт аудитор

аудитын компани
120
100
80
60
40
20
0
1993
1998
2002
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014

- **Манай улсад мºрдºгдºж байгаа хууль эрх з¿йн актууд**
- Хууль
- Нягтлан бодох б¿ртгэлийн хууль (1993)
- Аудитын тухай хууль (1997)
- Тºрийн аудитын тухай хууль (2003)
- Засгийн газрын тогтоол
- -НББ –ийг эрчимж¿¿лэх тухай (1997 оны 192-р тогтоол)
- -НББ, хяналтын чиг ¿¿ргийг тºрийн бус байгууллагаар г¿йцэтг¿¿лэх тухай (2008 оны 237)
- Стандарт
- Аудитын олон улсын стандарт

- **Аудитын тухай хуулинд “аудитын ¿йл ажиллагаа” гэдэгт:**
- 1.Хуулийнэтгээд, хувиарилажахуйэрхлэгчиргэнийсанх¿¿гийнтайлан заxиалагч, ¿йлчл¿¿лэгчийнх¿сэлтээрхянажбаталгаажуулах;
- 2.Санх¿¿гийнбайдлыгсудалжтºлºвлºх, хºрºнгº оруулалт, зээл тооцооны тºрºл б¿рийн тºсºл, тºлºвлºгºº, хºрºнгийн ба бизнесийн ¿нэлгээ боловсруулахад нь тусалж ¿йлчлэх;
- 3.Нягтлан бодох б¿ртгэлийг стандартын дагуу хºтлºх , нºхºн хºтлºх , тайлан гаргах, ºртгийн болон удирдлагын б¿ртгэлийг зохион байгуулахад нь туслах, зºвлºгºº ºгºх;
- 4.Аж ахуйн нэгж, байгууллагын дотоод хяналтыг зохион байгуулахад нь туслах;
- 5.Аж ахуйн нэгж,байгууллагадменежментийн асуудлаар зºвºлгºº ºгºх;
- 6.¯нэт цаас гаргахтай холбогдсон эдийн засгийн тооцоо, судалгааны ¿ндэслэлийг хянаж д¿гнэлт гаргах
- 7.Аудитын ¿йл ажиллагаанд хамааруулахаар хууль тогтоомжинд заасан бусад ¿йл ажиллагаа хамаарна гэж заасан байдаг.
- www.legalinfo.com

Аудитын тухай хууль батлагдсан он, дагаж мөрдөх стандартыг бусад улс орнуудтай харьцуулсан судалгаа

Судалсан улсын нэр	Монгол улс	ОХУ	АНУ
Аудитын дээд байгууллага	Үндэсний аудитын газар	Аудитын үйл ажиллагааны зөвлөл	Тусгай зөвшөөрөлтэй нягтлан бодогч-аудиторын нийгэмлэг
Аудиторын нэр	Аудитор	Аудитор	Тангаргтан нягтлан бодогч
Аудиторын анхны хууль баталсан он	1997	1990	1886
Хууль шинэчлэгдсэн хамгийн сүүлчийн он	2006	2010	2012
Олон улсын аудитын стандартад шилжсэн эсэх	+	2012.01.01	-

- **Аудитын ¿йл ажиллагаа байгууллагад яагаад хэрэгтэй байдаг вэ?**
- Аудит хийгдсэн найдвартай санх¿¿гийн тайлан, мэдээллийн ачаар хязгаарлагдмал нº º ц шаардлагатай салбар руу “урсаж” байдаг. Ингэснээр капиталын хуваарилалт ¿р ашигтай, зº в зохицуулагддаг. Аудитыг явуулснаар мэдээллийн найдвартай байдал дээшилж хэрэглэгчдийн мэдээллийн эрсдэл багасдаг. Мэдээллийн эрсдэл гэдэг нь мэдээлэл худал байснаас болоод хэрэглэгчдид учирах хохирол юм.
- Хэдийгээр аудиторын д¿гнэлт нь санх¿¿гийн тайланд итгэж болохуйц гэдгийг батлаж байгаа ч энэ нь тухайн аж ахуйн нэгжийн ирээд¿йн ¿йл ажиллагааны хэрэгжилтийн нотолгоо болон удирдлагын з¿гээс явуулсан ¿йл ажиллагааны ¿р ашиг, ¿р д¿нгийн нотолгоо биш юм.

- **Аудитын ¿йл ажиллагааны ангилал**
- Аудитын ¿йл ажиллагааг г¿йцэтгэгчээс нь хамааруулан хэд хэдэн тº рº лд хувааж авч ¿здэг.
- Гадаад аудит
- Дотоод аудит
- Засгын газрын аудит
- Гадаад аудит гэдэг нь:
- Бие даасан аудиторууд болон аудитын компанийн явуулж байгаа санх¿¿гийн тайлангийн аудит юм.
- Дотоод аудит гэдэг нь:
- Тухайн байгууллагын орон тооны ажилчин боловч º º рийн байгууллагын ¿йл ажиллагаанд хº ндлº нгийн хяналт шалгалтуудыг хийж байгаа бие даасан аудитор болон хэсэг б¿лэг х¿м¿¿сээс б¿рдсэн газар хэлтэс юм.

- Аливаа байгууллага нь дотоод аудитор ажиллуулж болно.
- Дотоод аудитор нь байгууллагадаа эрсдэлийн удирдлагыг хэрэгж¿¿лэх, дотоод хяналтыг сайжруулахад дэмжлэг ¿з¿¿лнэ.
- Дотоод аудитыг явуулахдаа дотоод аудитын стандарт,
- Дотоод аудитын гарын авлагыг ашиглана.
- Дотоод аудитын жилийн т° л° вл° г° ° г боловсруулж,удирдлагаараа батлуулна.
- Дотоод аудитыг хийхдээ мэргэжлийн байгууллагаас дэмжлэг, з° вл° г° ° авч болно.

- *Д¿гнэлт*

Хууль эрх з¿йн орчин Олон улсын хэмжээнд ойртсон.

ОУ-ын харьцуулсан судалгаанаас харахад с¿¿лийн ¿ед эрчимтэй хºгжиж байна.

Аудитын байгууллага нь жил б¿р нэмэгдэж байгаа нь нягтлан бодогч нарын гаргасан санх¿¿гийн тайлан нь олон улсын хэмжээнд х¿лээн зºвшººрºгдºх боломжийг б¿рд¿¿лнэ.

Нягтлан бодох б¿ртгэлийн хºтºлбºрт АУДИТ-ын хичээл, СТОУС-ыг сургалтанд нэвтр¿¿лсэнээр аудитын байгууллага нь Монгол улсын хэмжээнд хºгжих боломжийг б¿рд¿¿лж байна.